

Prof. dr hab. Stanisław Zaborniak
35-506 Rzeszów, ul. K. I. Osmeckiego 29/36
Tel. 607 601 067; zaborniaks@wp.pl

Rzeszów, 6.02.2023

Recenzja dysertacji doktorskiej

mgr Katarzyny Janik pt.: *Uwarunkowania i konteksty rozwoju turystycznej i wspinaczkowej działalności Polek w Tatrach do 1939 roku*, wykonanej pod promotorstwem dr hab. Ewy Roszkowskiej prof. AWF Kraków

Oddana do recenzji dysertacja doktorska mgr Katarzyny Janik pt.: *Uwarunkowania i konteksty rozwoju turystycznej i wspinaczkowej działalności Polek w Tatrach do 1939 roku*, wykonana pod promotorstwem dr hab. Ewy Roszkowskiej prof. AWF Kraków, wpisuje się w opracowania poruszające wydarzenia związane z dziejami turystyki i taternictwa, których treść skonstruowano jako formę kalendarium rejestrującego wydarzenia, jakie miały miejsce od początku eksploracji Tatr. We wspomnianych opracowaniach brakuje szerszej analizy udziału kobiet w szeroko rozumianym taternictwie.

Podjęty problem główny w oddanej do recenzji dysertacji dotyczący udziału kobiet, w jakże trudnej dyscyplinie jakim niewątpliwie była i jest najpierw turystyka wspinaczkowa, a następnie taternictwo, alpinizm czy himalaizm wypełni istniejącą lukę w historiografii udziału Polek na polu ich wspinaczkowej aktywności w Tatrach przed 1939 rokiem.

Autorka dysertacji dla udzielenia odpowiedzi na podjęty temat przyjęła słuszną koncepcję konstrukcji pracy jako historyczne studium monograficzne, które w rezultacie pozwoliło na problemowe ukazanie obecności Polek w roli poznawczej, turystycznej i sportowej jaka miała miejsce w Tatrach.

W początkowym okresie rozwijania się wspinaczki w Tatrach, osoby idące ulicami Zakopanego, które niosły liny, czekany oraz raki nazywano turystami i turystkami.

Analizując dostępne źródła autorka w na stronach 6 rozdziałów głównych, udzieliła odpowiedzi na sygnalizowane problemy ujęte w założeniach dysertacji. Całość opracowania poprzedza mający charakter metodologiczny wstęp (ss. 4–18).

Rozdział I pt.: *Zarys dziejów alpinizmu kobiet na tle przemian cywilizacyjnych*, (ss. 21–57) ma charakter wprowadzający, w którym autorka na podstawie problematyki wydzieliła podrozdziały, których tytuły informują o zawartości zamieszczonej w treści w tym: 1) *Początki alpinizmu kobiet* (ss. 24–25); 2) *Pierwsze kobiety na alpejskich szczytach* (ss. 25–43); 3) *New Women w górach* (ss. 43–48); 4) *Lata międzywojenne – les cordees feminines* (ss. 49–57).

Spoleczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju turystyki tatrzańskiej kobiet, (ss. 58–137) ujęte w rozdziale II dysertacji, w 3 podrozdziałach w tym: 1) *U źródeł turystyki tatrzańskiej*; informuje czytelnika o początkach eksploracji wspinaczkowej w Tatrach (ss. 58–59); 2) *Wycieczki tatrzańskie inspiracją dla poetek i pisarek* (ss. 59–68).

Rozdział III dysertacji zatytułowany *Narodziny i rozwój taternictwa kobiet*, (ss. 92–137) daje odpowiedź na podjęty problem główny dysertacji, w którym autorka definiuje początki *narodzin i rozwoju* udziału Polek w taternictwie. Ujawnia współdziałanie męskiej obecności w ewaluowaniu wspinaczki kobiecej, aż do jej świadomej indywidualności. Chronologia ewaluacji została ujęta w trzech podrozdziałach które uwzględniając chronologię czasową opisuje kolejno, w podrozdziale 1) pt.: *Druga na linie – kobieta towarzyszem wspinaczkowym taternika* (ss. 104–110); w podrozdziale 2) *Kobieta partnerem wspinaczkowym taternika* (ss. 104–110); oraz w podrozdziale 3) *Samodzielne kobiece zespoły taternickie* (111–137).

Powstanie i działalność kobiecych organizacji dla turystyki górskiej opisane zostały w rozdziale IV, pt.: *Instytucjonalizacja turystyki górskiej i miejsce kobiet w organizacji ruchu turystycznego* (ss. 138–175), w tej części dla uwzględnienia problematyki instytucjonalizowanie się aktywności wspinaczkowej kobiet, autorka wydzieliła dwa podrozdziały poruszając w nich w obecność Polek w międzynarodowych organizacjach wspinaczkowych w: 1) pt.: *Sytuacja kobiet w organizacjach alpejskich* (ss. 138–146); oraz w warunkach polskich podrozdział 2) *Kobiety w Towarzystwie Tatrzańskim* (ss. 146–176).

W ostatnim 6 rozdziale dysertacji zatytułowanym *Ewolucja poglądów na turystykę tatrzańską i taternictwo kobiet ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska środowiska taternickiego* (ss. 176–199), autorka zamyka narrację treści głównej dysertacji.

Rozdział I pt.: *Zarys dziejów alpinizmu kobiet na tle przemian cywilizacyjnych*, ma charakter wprowadzający, który zawiera informacje, które autorka wydzieliła w podrozdziałach, których tytuły informują o zawartości zamieszczonej w ich częściach w tym: 1) *Początki alpinizmu kobiet*; 2) *Pierwsze kobiety na alpejskich szczytach*; 3) *New Women w górach*; 4) *Lata międzywojenne – les cordees feminines*.

Opracowanie podsumowuje zakończenie (ss. 200–207) zamykające narrację, którą autorka ostatecznie ukazała ewolucję kobiecej wspinaczki Polek jaka miała miejsce do 1939 r.

Narrację pisemną dysertacji autorka dokumentuje za pomocą przypisów dolnych, które segregując zestawiała w bibliografii, w tym w kolejnych częściach:
I. Źródła:

1) źródła archiwalne, złożone w:

- Archiwum Muzeum Tatrzańskiego – 2 poz.;
- Ośrodka Dokumentacji Tatrzańskiej Parku Narodowego im. Zofii Radwańskiej i Witolda Henryka Paryskiego – 22 poz.;

2) źródła drukowane – 52 poz.;

3) źródła drukowane zagraniczne – 7 poz.;

II. Opracowania – 446 poz.

III. Czasopisma – 63 tytuły,

IV. Netografia – 70 adresów,

V. Zbiory filmowe:

- Wytwórnia Filmów Oświatowych – 1 film,

- Ośrodek Dokumentacji i Zbiorów Programowych TVP – 2 filmy.

VI. Ryciny – 59 poz.

VII. Tabela – 1 poz.

VIII. Wykaz nazwisk m.in. ułatwia poszukiwania obecności nazwisk, brakuje wykazu nazw geograficznych, które po naniesieniu numeracji w obu przypadkach powinny zostać naniesione przed oddaniem recenzowanej dysertacji do druku.

IX. zamieszczony wykaz wykorzystanych w treści skrótów.

X. Aneks – stanowi cenną informację związaną z rejestracją kobiet, które zaznaczyły swoją obecność w Tatrach.

Całość dysertacji zamykają streszczenie w języku polskim i angielskim.

Zarówno przyjęty temat dysertacji oraz jej konstrukcja, którą reprezentuje spis treści, a także wykorzystana baza źródłowa, która po dokonanej analizie pozwoliła autorce dysertacji na wytworzenie treści nie budzącej zastrzeżeń.

W koncepcji podjętego projektu autorka słusznie przyjęła dwa kierunki oceny ewolucji rekreacyjnej i sportowej aktywności wspinaczkowej kobiet w Tatrach, które pojawiły się w rozwijającym się szeroko zrozumianym ruchem emancypacyjnym Polek, którego wzory wcześniej pojawiły się w Alpach z udziałem Angielek, Austriaczek, Francuzek, Niemek i innych przedstawicieli państw zachodnich Europy.

Autorka recenzowanej dysertacji doktorskiej pod kierunkiem swojej promotorki podjęła się analitycznego opracowania ewolucji kobiecej turystyki górskiej późniejszego taternictwa, którego opisu słusznie przyjęła założenie

o którym pisze we wstępie, by: *...opis i interpretowanie form wpływów kulturowych kontekstów na rozwój turystyki tatrzańskiej i taternictwa kobiet powinny mieć zobiiektywizowany cel deskryptywny – orientację opisowo-wyjaśniającą a nie ideologizującą (feministyczną)...*

Zasadne jest przyjęcie początkowej cezury czasowej dla recenzowanej dysertacji, którą autorka wybrała przywołując Beatę Łask – księżną Ostrogską, prekursorkę kobiecych wypraw w Tatry, odnotowaną 11 czerwca 1565 r. Opis aktywności wspinaczkowej autorka zamyka ogólnie przyjętym dla opracowań historycznych wybuchem II wojny światowej w dniu 1 września 1939 r., która na prawie 5 lat zamknęła swobodną dostępność do Tatr.

Po dokonaniu analizy stanu badań, autorka wykazała lukę w opracowaniu dziejów kobiecego taternictwa, który pozwolił jej na podjęcie eksploracji badawczej w podanych zakresach czasowych i terytorialnych.

Przyjęte cezury czasowe oraz zakres terytorialny, a także przyjęte założenia w tym postawione autorskie cele badań, opracowane hipotezy i pytania badawcze, dokonane analizy bazy źródłowej, a także zastosowane metody badawcze oraz dokumentacja źródłowa (przypisy dolne i bibliografii) pozwoliły autorce dysertacji na opracowanie, którą poprzedza wstęp (ss. 4–20), a dalej 6 rozdziałów głównych (ss. 21–176); które zamyka zakończenie, mające charakter podsumowania.

Powstanie recenzowanego opracowania spełniającego wymogi metodologiczne stawiane przed dysertacją doktorską skierowaną na ukazanie obecności Polek w ruchu wspinaczkowym (tj. taternictwie) od jego początków do 1939 r.

Biorąc pod uwagę treść dysertacji oraz dokonanie kwerendy źródłowej oraz zastosowanie w badaniach metody analityczno-dedukcyjnej pozwoliło autorce na zbadanie dostępnych źródeł. Jak wynika z przedstawionej przez autorkę w części metodologicznej analizy historycznej bazy źródłowej, do udzielenia odpowiedzi

na podjęty temat wykorzystane zostały źródła archiwalne, normatywne, prasa oraz inna różnorodna dokumentacja.

Autorka spełniła przyjęte założenia, a swoje wyniki badań ukazała w treści narracji, która udziela odpowiedzi na przyjęty problem główny i wynikające z niego cele szczegółowe, w czym autorce pomocną okazała się przyjęta dla dysertacji konstrukcyjna forma monograficzna. Materiał źródłowy autorka zarejestrowała za pomocą przypisów dolnych zestawionych w bibliografii. Rodzaj i pochodzenie źródeł często analizowanych po raz pierwszy potwierdzają wiarygodność wytworzonej treści dysertacji.

Dokonana analiza literatury przedmiotu, przeprowadzona przez autorkę wykazała, że podjęty problem badawczy po jego opracowaniu stanie się oryginalnym dokumentem, wypełniającym lukę w wiedzy związanej z procesami, jakie przebiegały w rozwijaniu się struktur organizacji wspinaczkowych w Polsce do 1939 r.

Na łamach swojej dysertacji autorka trafnie podjęła się ukazania tempa rozwoju w warunkach polityczno-społecznych w XIX i XX w. W zrealizowaniu podjętego w opracowaniu doktorskim problemu zawartego w tytule dysertacji i wyznaczonych celów głównych pomogły trafnie przyjęte pytania badawcze, których wykorzystanie pozwoliło autorce, udzielić całościowej odpowiedzi na zachodzące procesy wyznaczone tematem dysertacji doktorskiej. Autorka dla konstrukcji pracy trafnie przyjęła układ problemowy, podrzędnie chronologiczno-problemowy, co w wielu przypadkach pozwoliło jej uniknąć powtórzeń.

Konkluzja końcowa dotycząca recenzowanej rozprawy doktorskiej
mgr Katarzyny Janik

Po zapoznaniu się z treścią dysertacji stwierdzam, że opracowanie mgr Katarzyny Janik wykonanej pod promotorstwem dr hab. Ewy Roszkowskiej prof. AWF w Krakowie, zarówno pod względem merytorycznym jak i metodologicznym, a także swoją oryginalnością spełnia wymagania stawiane przed dysertacjami doktorskimi. Stąd opracowanie mgr Katarzyny Janik pt.:

Uwarunkowania i konteksty rozwoju turystycznej i wspinaczkowej działalności Polek w Tatrach do 1939 r. z punktu widzenia recenzenta spełnia wymagania stawiane przed tego typu opracowaniami. Dysertacja stanowi istotny wkład do badań w zakresie ewolucji kultury fizycznej w Polsce, czym wpisuje się w wypełnienie luki w historiografii kultury fizycznej w Polsce i pozwala aplikować jego autorce do stopnia doktora nauk o kulturze fizycznej. O wysokim poziomie recenzowanej pracy świadczy zarówno podjęty w dysertacji problem główny, zakres terytorialny i czasowy, a także konstrukcja opracowania jak i wyznaczone cele pracy, które w swojej oryginalności są cenną informacją w ewolucji sportu w Polsce.

Po zapoznaniu się z treścią oddanej do zrecenzowania dysertacji stwierdzam, że opracowanie spełnia wymagania stawiane przed pracami doktorskimi i zasługuje na wyróżnienie, a także na jej wydanie drukiem.

Zgodnie z obowiązującym prawem wnioskuję do Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie o wszczęcie dalszych procedur związanych z obroną i publiczną dyskusją nad dysertacją opracowaną przez mgr Katarzynę Janik.

Prof. dr hab. Stanisław Zaborniak

